

УДК 338.486

**Савіцька О.П.***кандидат економічних наук,  
доцент кафедри менеджменту та комерційної діяльності  
Львівського інституту економіки і туризму***Савіцька Н.В.***кандидат економічних наук,  
доцент кафедри міжнародної економіки та інвестиційної діяльності  
Львівського інституту економіки і туризму***Погребняк Л.В.***кандидат економічних наук,  
доцент кафедри міжнародної економіки та інвестиційної діяльності  
Львівського інституту економіки і туризму*

## ЕКОТУРИЗМ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

### ECOLOGY TOURISM AN IMPORTANT COMPONENT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT STRATEGIES UKRAINE

#### АНОТАЦІЯ

У статті обґрунтовані теоретичні аспекти дослідження екотуризму як важливої складової стратегії сталого розвитку України. Проаналізовано різні підходи до визначення дефініції «екотуризм». Сформовано основні функції та принципи екотуризму. Обґрунтовано актуальність дослідження та необхідність розробки перспектив розвитку екотуризму в Україні.

**Ключові слова:** екотуризм, стратегія розвитку, сталий розвиток, туристичні підприємства, стратегічний розвиток, напрям розвитку.

#### АННОТАЦИЯ

В статье обоснованы теоретические аспекты исследования экотуризма как важной составляющей стратегии устойчивого развития Украины. Проанализировано различные подходы к определению дефиниции «екотуризм». Сформированы основные функции и принципы экотуризма. Обоснована актуальность исследования и необходимость разработки перспектив развития экотуризма в Украине.

**Ключевые слова:** экотуризм, стратегия развития, устойчивое развитие, туристические предприятия, стратегическое развитие, направление развития.

#### ANNOTATION

In the article the theoretical aspects of the study of ecotourism as an important component of the sustainable development strategy of Ukraine. Analyzed different approaches to the definition of «ecotourism». Actuality of research and the need to develop prospects for tourism development in Ukraine.

**Keywords:** ecotourism, development strategy, sustainable development, tourist enterprises, strategic development, direction of development.

**Постановка проблеми.** Туризм як багатостороннє явище поєднує економічні, соціальні, екологічні та культурні аспекти. Туристична галузь має колосальний потенціал для сталого розвитку, тісно взаємодіє з іншими галузями народного господарства, є однією з найбільш перспективних, динамічних та прибуткових в світовій економіці. Питома вага туризму у світовому ВВП складає близько 10%, на долю міжнародного туризму припадає 6% загального обсягу світового експорту та близько 30% світового експорту послуг. Кожне 11 робоче місце у світі припадає на сферу туризму. За даними Всесвітньої

туристичної організації ООН (UNWTO), якщо у 1950 році кількість міжнародних туристів у всьому світі становила 25 млн, то в 2015 році чисельність міжнародних туристів перевищила 1,18 млрд осіб [1]. У найближчі десятиліття цей показник зростатиме, і за прогнозами UNWTO до 2030 року очікується збільшення міжнародних туристичних прибутків до 1,8 млрд [1]. Одним із перспективних секторів туристичної індустрії є екотуризм. Внаслідок загострення екологічної ситуації та зростання популярності ідей охорони навколишнього середовища серед масових туристів виник попит на так звані «зелені» подорожі. За офіційними статистичними даними ВТО, вони займають сьогодні від 7-20% загальних поїздок. Темпи росту зеленого туризму оцінюються від 10% до 30% в рік, а його частка в доходах міжнародного туризму сягає 10-15%. Згідно з прогнозами ВТО, екологічний туризм входить до п'яти основних стратегічних напрямків розвитку туризму на період до 2020 року, саме тому дослідження тенденцій розвитку екотуризму в Україні набуває важливого значення та актуальності.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Останніми роками у вітчизняних та зарубіжних джерелах зростає кількість публікацій стосовно розвитку екотуризму. Дослідження різних аспектів розвитку екотуризму містяться у працях І. Бочана, В. Гетьмана, А. Дроздової, О. Дмитрук, Ю. Зінько, О. Любіцевої, М. Мальської, М. Рутинського, Т. Сергеевої, М. Черчик, В. Чижової, В. Храбовченка та інших.

**Мета статті** полягає в розробленні концептуальних положень і практичних рекомендацій щодо перспектив розвитку екотуризму як важливої складової стратегії сталого розвитку України.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** За останні роки туристична галузь в Україні почала розвиватись, що зумовило визнання

туризму в Україні одним з пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку [2]. Разом з тим, розвиток сфери туризму призвів до негативного впливу на стан навколишнього середовища. Саме тому останнім часом багато науковців у світі стало звертати увагу на проблеми сталого розвитку. 12 січня 2015 року Президент України П.О. Порошенко підписав Указ «Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020», в якій сталий розвиток України визначений як основний вектор, який передбачає проведення структурних реформ, за рахунок яких відбудеться підвищення стандартів життя. Україна має стати державою з сильною економікою та з передовими інноваціями. До десяти країн світу, які мають найкращі позиції за індексом сталого розвитку, належать Фінляндія, Ісландія, Швеція, Норвегія, Швейцарія, Люксембург, Данія, Канада, Ірландія та Австралія. Умови сьогодення характеризують економіку України за індексом сталого розвитку як таку, що потребує активізації інноваційно-інвестиційного розвитку усіх галузей народного господарства. За сукупним показником національна економіка України займає 45 місце у світі серед 233 країн. [3]. Екотуризм, основною ідеєю якого є гармонізація стосунків людини з навколишнім природним середовищем, турбота про збереження довкілля, що використовується в туристичних цілях та підвищення екологічної свідомості суспільства, є популярним і перспективним напрямком індустрії туризму. Аналізування літературних джерел за проблемою свідчить про існування значного різноманіття трактувань дефініції «екологічний туризм» (табл. 1).

Україна має великий потенціал для розвитку екотуризму. Площа рекреаційних територій в Україні становить 12,8% території країни і розподіляється відповідно до природних особливостей регіонів: Карпатський, Придністровський, Донецько-Приазовський, Поліський, Причорноморський, Кримський [4]. Головними засадами розвитку екологічного туризму в Україні є 6737 спеціально відведених територій

та об'єктів природного заповідного фонду, їх загальна площа перевищує 2,8 млн га, що становить понад 3,9% всієї площі держави [3]. В Україні нараховується 39 заповідників та природних і національних парків, розташованих на площі 559, 2 тис. га, і з них: біосферні – 4 (137, 2 тис. га): Асканія Нова, Карпатський, Дунайський, Чорноморський; природні заповідники – 17 (160,1 тис. га): Горгани, Дніпровсько-Орільський, Єланецький степ, Казантипський, Канівський, Карадазький, Кримський, Луганський, Медобори, Мис Мартьян, Опукський, Поліський, Рівненський, Розточчя, Український степовий, Черемський, Ялтинський-гірськолісовий; національні природні парки – 18 (261, 9 тис.га): Азово-Сиваський, Великий Луг, Вишницький, Галицький, Голосіївський, Гомільшанські ліси, Гуцульщина, Деснянсько-Старогуцький, Ічнянський, Карпатський, Мезинський, Подільські Товтри, Святі гори, Синевир, Сколівські Бескиди, Ужанський, Шацький, Яворівський; 45 регіональних ландшафтних парків; 3078 пам'яток природи, 2729 заказників, 616 ботанічних, зоологічних садів, дендропарків, та парків пам'яток садово-паркового мистецтва, 793 заповідних урочища [4]. На територіях природно-заповідного фонду найбільш цікавими видами рекреаційно-туристичної діяльності є: подорожі туристичними маршрутами та екологічними стежками; організація пляжно-купального відпочинку; створення та забезпечення функціонування візит-центрів і музеїв природи; організація спостережень за птахами; аматорська та професійна фото-, відеозйомка. Сьогодні у світі існує близько 350 біосферних заповідників і чотири з них розташовані на території України. Біосферний заповідник Асканія Нова – одне з 7 природних чудес України, входить в сотню найбільш відомих заповідних територій планети (33,3 тис. га, 500 видів вищих рослин, більше 3 000 видів тварин). Це найбільший на півдні України (Херсонська область) еколого-освітній центр. Зараз чисельність екотуристів

Таблиця 1

## Підходи до визначення дефініції «екологічний туризм»

| № з/п | Автор, джерело   | Трактування поняття   |
|-------|------------------|---|
| 1     | Бабкін А.В. [5]  | Виділив три основні компоненти екотуризму: пізнання природи; збереження екосистем, повага до інтересів місцевих жителів.  |
| 2     | Бейдик О.О. [6]  | Складова частина рекреаційної діяльності, при якій негативний вплив на природне середовище та його компоненти є мінімальним; передбачає гармонійне єднання людини, засобів рекреації, природного середовища та рекреаційної інфраструктури.   |
| 3     | Біржаков М.Б.    | Строго спеціалізований вид дозвілля з яскраво вираженими науково-пізнавальними цілями; один з різновидів природного туризму, що об'єднує людей, які подорожують з науково-пізнавальною метою.   |
| 4     | Дмитрук О.Ю. [7] | Форма активного відпочинку з екологічно значущим наповненням – особливий інтегруючий напрямок рекреаційної діяльності людей, що будують свої взаємовідносини з природою та іншими людьми на основі взаємної вигоди, взаємоповаги та взаєморозуміння. Туристи отримують від такого спілкування з природою певний фізичний, психологічний, інтелектуальний та емоційний запас міцності та здоров'я, а природа при цьому зазнає мінімальних оборотних впливів і втрат, місцеві мешканці отримують соціальні та економічні стимули до збереження природи та традиційного природокористування. |

## Закінчення таблиці 1

|    |                                   |   |
|----|-----------------------------------|---|
| 5  | Смельянов В.Л.                    | Будь-який вид прибуткової туристичної діяльності, що сприяє формуванню екологічного світосприйняття, приносить користь навколишньому природному середовищу, культурній, культурно-історичній і генетичній спадщині з метою сталого розвитку туристичних регіонів, підвищенню культурного рівня достатку їх населення, в тому числі шляхом відрасування певної частини отриманого прибутку на фінансування проектів, які спрямовані на досягнення вказаних задач.  |
| 6  | Кузик С. [8]                      | Організація туризму на малозмінених людиною ландшафтах без заподіяння шкоди навколишньому середовищу, до яких належать території національних та ландшафтних парків, де здійснюються без шкоди екології тури в природу.   |
| 7  | Козирев В.М. [9]                  | Форма подорожей, сприятлива для навколишнього середовища. Виділяють такі форми екотуризму як активний екотуризм (піший, велосипедний, водний, кінний, збиральництво, рибальство, мисливство), фауністичні та флористичні поїздки (орнітологічні поїздки, фото полювання, тематичні поїздки) та культурологічні й етнографічні поїздки.  |
| 8  | Любіцева О.О., Стащук К.          | Напрямок туризму, що базується на максимізації використання природно-рекреаційних благ та ресурсів і спрямований на еколого-просвітницьку рекреаційну діяльність.   |
| 9  | Майя М.                           | Екотуризм координує, допомагає і стимулює використання культурних і природних туристських ресурсів, визнаючи важливість збереження місцевої культурної спадщини і природних ресурсів області (регіону) для місцевого населення і майбутніх туристів.  |
| 10 | Мальська М.П., Худо В.В. [10]     | Всі види туризму, які мінімально або взагалі не впливають на природне довкілля і забезпечують рівновагу між туристом, природною і господарською діяльністю. Такими екологічно безпечними видами в туризмі вважають пішохідні й велосипедні прогулянки дорогами, альпінізм, спостереження за природою, плавання на байдарках та каное, спортивна морська рибалка, лижні мандрівки в горах тощо.  |
| 11 | Міжнародна організація екотуризму | Відповідальна подорож у природні зони та області з метою збереження навколишнього середовища і підтримання добробуту місцевих жителів.  |
| 12 | Г. Міллер                         | Життєздатний туризм, чутливий до навколишнього середовища, що включає вивчення природного і культурного навколишнього середовища і має на меті поліпшення стану в цьому середовищі.   |
| 13 | Міщенко О.В. [11]                 | Такий вид туризму, який ґрунтується на туристському попиті з урахуванням стійкості й рекреаційно-туристської місткості ландшафту, розвивається та функціонує на відносно незмінених господарською діяльністю природних територіях, зокрема природоохоронних, в умовах дотримання природоохоронних норм і технологій під час виконання екологічних турів і програм; його провідні функції – задоволення потреб туристів різноманітними видами відпочинку, розвиток виробничої інфраструктури, створення додаткових робочих місць, наповнення місцевого бюджету, збереження цінних природних комплексів, екологічна освіта серед широких мас населення. |
| 14 | Спілка екотуризму США             | Подорожі з місця з відносно недоторканою природою, які не ведуть до порушення цілісності екосистем, з метою одержати уявлення про природні та культурно-етнографічні особливості цієї території, що створює такі економічні умови, коли охорона природи стає вигідною місцевому населенню.  |
| 15 | Олійник Я.Б., Гетьман В.І.        | Всі види та форми туризму, які розвиваються в межах національних природних парків.  |
| 16 | Панченко Ю.В.                     | Широкий спектр подорожей від невеликих пізнавальних турів для школярів до регулярних туристичних програм по національних парках, заповідниках, місцях особливостей національної культури.   |
| 17 | Рутинський М.Й., Зінько Ю.В. [12] | Пізнавальний і відпочинковий вид туризму, зосереджений на природних (малозмінених людиною) територіях, який передбачає заняття різними формами активної рекреації у природних ландшафтах без заподіяння шкоди навколишньому середовищу. Виділяють такі форми екотуризму: активний екотуризм (піший), велосипедний, водний, кінний, збиральництво, рибальство, мисливство, фауністичні та флористичні поїздки (орнітологічні поїздки, фотополювання, тематичні поїздки), культурологічні й етнографічні поїздки.   |
| 18 | Тарасинюк А.І.                    | Екотуризм стосується участі відпочивальників у громадських природоохоронних заходах.  |
| 19 | Храбовченко В.В.                  | Відповідальні подорожі в природні ареали, при яких не страждає природа і які покращують якість життя місцевого населення; це розумне вивчення нових горизонтів з мінімальним негативним впливом на досліджувані землі та мешканців.   |

Джерело: сформовано авторами

складає 140 тисяч на рік. Серед екскурсійних маршрутів найбільшою популярністю користуються «фотосафари» у кінному екіпажі або на спеціально обладнаних машинах до стад копитних тварин, які пасуться напів вільно в заповідному степу. В 1984 році заповідник включено до Міжнародної мережі біосферних резерватів ЮНЕСКО. Привабливим для туристів є Карпатський біосферний заповідник (загальна площа 57 880 га), який входить до мережі біосферних резерватів ЮНЕСКО (Закарпатська область: Тячівський, Хустський, Виноградівський райони) – налічує 64 види рослин і 72 види тварин, занесених до Червоної книги України. Великою популярністю користуються Дунайський (Одеська область) біосферний заповідник, загальною площею 50253 га (563 види різних рослин, більше 200 видів птахів, близько 120 видів водоплаваючих птахів, 100 видів риби) та Чорноморський біосферний заповідник (знаходиться на території Херсонської і Миколаївської області), загальною площею 100 га (близько 700 видів рослин, 309 видів птахів, 83 види риби). Головною ідеєю екологічного туризму є насамперед турбота про навколишнє середовище, що використовується в туристичних цілях. Екотуризм сприяє мінімізації шкідливого впливу туризму на навколишнє середовище, сприяє охороні природних, культурних та історичних цінностей, сільських теренів, які повинні служити людству. Основними функціями екологічного туризму є [12]: отримання туристами загально-культурних та наукових екологічних знань; соціалізація світогляду туристів шляхом формування їх екологічної культури, формування толерантного ставлення до незнайомих раніше культур та етносів, до їх традицій; збільшення інвестицій в охорону природи; розвиток ремесел. На основі аналізування літературних джерел можна виділити принципи екологічного туризму: екологічний; геоекоекологічний; екоета-білізуючий; інтелектуально-освітній; соціально-етичний; етноекоекологічний; економіко-розвиваючий. На думку авторів, доцільно доповнити перелік принципами адаптивності та мобільності, цілеспрямованості, системності, збалансованості, раціональності та економічного ефекту, інноваційності та розвитку. Екотуризм передбачає відпочинок в екологічно чистих регіонах. В Україні таких регіонів багато, що робить країну екологічно привабливою для любителів екотуризму. Основним центром є Карпатський регіон, що включає чотири області – Івано-Франківську, Закарпатську, Львівську та Чернівецьку, займає площу 56,6 тис. кв. км., де проживає 6,5 млн. чол. Карпатський регіон межує з Румунією, Угорщиною, Словаччиною та Польщею. В Карпатському регіоні існують хороші передумови для розвитку туризму: вдале географічне положення (близькість до ринків Центральної і Західної Європи; розвинена транспортна мережа, природні багатства

(мінеральні води, гори, ріки, озера, водоспади); історико-культурна спадщина (замки та палаци, старовинні міста з багатою історичною спадщиною; збережені традиції та самобутнє народне мистецтво (вишивка, гончарство, гаптування, писанкарство, різьба, ткацтво, плетіння, кошикарство); розмаїття національних кухонь (приготування і дегустація місцевих страв і напоїв), копченостей, консервування ягід, фруктів, овочів і грибів, домашня місцева випічка); порівняно висока екологічна безпека; соціально-економічна специфіка гірських територій, можливість спілкування з природою (екскурсії, походи, кінні прогулянки, полювання, риболовля, прогулянки на санях чи на возах, плавзасобах, фотополування, збирання, заготівля квітів, трав, відпочинок в гамаку, на пляжі біля водойми чи в саду), можливість заняття спортом (теніс, плавання, волейбол, міні-гольф, міні-баскетбол, стрільба з лука, їзда на велосипедах, мотоциклах чи квадроциклах). В Карпатському регіоні налічується близько 800 джерел мінеральної води практично всіх бальнеологічних типів. Найбільшу привабливість цього регіону становлять Карпати. Під час зимового відпочинку туристів приваблює катання на гірських лижах, участь у різноманітних традиційних народних обрядах та святкуваннях. Улітку відпочинок у цьому регіоні – це незвичайні ландшафти, смерекові ліси, чисте повітря, гірські річки, кінний туризм, водний туризм (рафтинг), велотуризм, винно-дегустаційний туризм. Урізноманітнити відпочинок можна збиранням лісових ягід і грибів, екскурсійними походами в гори та полонини, виступами народних музикантів, відвідуванням унікальних дерев'яних церков та природних пам'яток, догляданням за свійськими тваринами, бджолами, навчанням народних промислів, заняттям спортом, риболовлею, участю у житті селянської родини і села. Найпопулярніші центри зеленого туризму в Карпатах – Яремче, Буковель, Ворохта, Яблунниця, Ясеня, Татарів, Верховина, Славське, Косів, Рахів та інші. Заповідна горбиста місцевість – Розточчя на Львівщині приваблює туристів пам'ятками архітектури, відомими місцями, мальовничими скелями і гротами. Розточчя розташоване у транскордонному регіоні України та Польщі і має важливе екологічне значення не лише для двох сусідніх країн, але й для Центрально-Східної Європи. В межах України його довжина становить 75 км, а ширина коливається від 15-17 км (район Рава-Руська-Немирів) до 40 км (район Жовква-Новояворівськ). Регіон є надзвичайно цінним з точки зору біологічного та ландшафтного різноманіття. Добре збережена природа, мальовничі ландшафти, каскади озер, сприятливий мікроклімат, добре сполучення сприяли розвитку Розточчя як популярної рекреаційної місцевості. На сьогодні на Українському Розточчі функціонує понад 20 природно-заповідних об'єктів, серед яких природний



заповідник Розточчя (2084 га), Яворівський національний природний парк (7108 га), регіональні ландшафтні парки «Равське Розточчя» та «Знесіння», а також ряд заказників (Завадівський, Гряда, Потолицький, Чолгинський), заповідних урочищ (Немирів, Майдан, Шкло), пам'яток природи (Василіанський монастир св. Миколая у Крехові (17-18 століття), Троїцький костел з дзвіницею (1714 р.) та церква Вознесіння Господнього (1831 р.) – у смт Івано-Франкове, Успенська церква у с. Лелехівка (1739р.), печерний комплекс на Страдецькій горі та церква Успення Пресвятої Богородиці (18 ст.) у с. Страдч; пам'ятки сакральної архітектури; бальнеологічні курорти Шкло і Немирів з мінеральними водами типу «Нафтуса» та лікувальними грязями. Основними осередками екотуризму на українському Розточчі є території ПЗФ, на яких максимально збереглась недоторканість природного середовища, серед них – Яворівський національний парк, основним завданням якого є охорона довкілля та створення умов для організованого відпочинку населення. На території парку функціонує три комплексні автобусно-пішохідні маршрути: «Від Янова до Крехова», «Страдч – Чорні озера», «Яворівський військовий полігон – минуле і сучасність»; створена та розширюється мережа екологічних стежок, мета яких ознайомлення з унікальними і типовими природними комплексами Розточчя, характерними представниками флори і фауни, екологічно орієнтований відпочинок; на сьогодні їх п'ять: «Лелехівка», «Голуби», «Верещиця», «Стежка Івана Франка». Північний регіон, до якого входять Волинська, Рівненська, Житомирська, Київська, Чернігівська та Сумська області, також володіє всіма необхідними ресурсами для розвитку зеленого туризму. Однією з найважливіших особливостей є те, що цей район густо залісений, що дає змогу розвивати такі види дозвілля як полювання, збирання грибів, ягід, прогулянки по лісу. У Волинській області велику кількість туристів приваблюють Шацькі озера (нараховується до 30 прісноводних озер). Київська та Чернігівська області приваблює не лише природними ресурсами, а й багатьма історико-культурними пам'ятками (місто-музей у Переяслові-Хмельницькому, музей українського села під відкритим небом у Пирогово, історико-археологічний комплекс поселень трипільської культури у Кагарлицькому районі, Київський Софіївський собор (1018 р.), Києво-Печерська лавра (1051 р.). Великим потенціалом для розвитку екотуризму володіє Українське Поділля, до якого належать Тернопільська, Вінницька і Хмельницька області. Ця місцевість приваблює своїми ландшафтами, сформованими невеликими горами – Кременецькими, Вороняками, Гологороми, Товарами, Опіллям, а також мальовничими каньйонами Дністра та Південного Бугу з їх притоками; пам'ятками оборонної архітектури (Кам'янець-Подільська,

Хотинська фортеці). Центральний регіон, що складається з Кіровоградської, Черкаської, Полтавської, Дніпропетровської та Запорізької областей, також володіє чудовими туристичними ресурсами для розвитку сільського зеленого туризму. Цікавими для відвідування є ландшафтний парк Диканський, садиба Кочубеїв, скіфське городище у Полтавській області. Дніпропетровська та Запорізька області є батьківщиною українського козацтва. У Дніпропетровській області знаходяться залишки давньої фортеці, козацькі церкви, Орільський природний заповідник. Черкаська область вважається батьківщиною Т. Шевченка та осередком українського козацтва. Краєвиди долини річки Рось, особливо біля м. Корсунь-Шевченківський, створюють чудові умови для відпочинку на селі, збору лікарських рослин, риболовлі. Миколаївська область приваблює чудовими ландшафтами, живописною місцевістю берегів Південного Бугу. Відомий природний парк «Гранітно-Степове Побужжя» приваблює багатством флори і фауни, скельними ділянками каньйону річки. Також вражаючі ландшафти Ізмайльського району (Одеська область), де знаходиться біосферний заповідник Дунайський, система озер, де можна ознайомитися з культурою та звичаями різних націй, природа ландшафтного парку «Кінбурнська коса» (Очаківський район), де можна організувати відпочинок з елементами екзотики. У Херсонській області знаходяться два біосферні заповідники: Чорноморський і Асканія Нова. Потенційні можливості для розвитку екотуризму існують в Сколівському районі, в якому є пам'ятки архітектури місцевого та державного значення (старовинні дерев'яні церкви, каплиці та дзвіниці); найбільший в Україні центр гірськолижного спорту – селище міського типу Славське; понад 35 заповідних об'єктів, серед яких Урицькі скелі, залишки давньоруської фортеці «Тустань» – XI-XIV ст.; водоспади поблизу с. Дубна і с. Корчин, родовища мінеральних вод. Гірськолижні траси прокладені на г. Високий Верх (Писана) (1241 м), Тростян (1235 м), Менчіл (1072 м), Погар (857 м). Тепер в Тисовці проходять ще й змагання з фрістайлу та показові виступи сноубордистів. Сколе – один з історичних центрів Бойківщини, занесений до Списку історичних населених місць України, є добрим вихідним пунктом цілого ряду туристичних маршрутів – на гору Парашку, в с. Тухлю, на хребет Зелемін і гору Магуру. На правому березі Опору, через автомобільний міст, облаштовано рекреаційну зону «Павлів потік», у складі якої – дві турбази («Гуцулка» і «Пролісок»), озеро з пляжами, реліктові смерекові масиви лісу, джерело «залізної» води, криниця «Оксана», з водою типу «Нафтуса» (сірководневі джерела), також є води содові, йодо-бромозалізисті, вуглекислі мінеральні та мінеральні води без специфічних компонентів. Цікавим для туризму є Музей бойківської та гуцульської

культур на території гірськолижного курорту «Плай» у с. Плав'є. У 2010 р. тут було освячено дерев'яну церкву св. Архистратига Михаїла. Гористий рельєф сприяє розвитку гірського та спортивного туризму. Крім Плав'є, осередками гірськолижного відпочинку є такі населені пункти як Славське, Волосянка, Орявчик, Тисовець. Заповідний куточок Східних Карпат – Національний парк «Сколівські Бескиди», створений в 1983 р. з метою охорони корінних ялицево-букових і букових лісів. На території парку розташована гора Парашка, до неї прокладена маркована стежка до водоспаду «Гуркало» на Великій Річці. На південному заході хребет Сколівських Бескидів межує з хребтом Парашки, з найвищою точкою (гора Парашка) 1268 м. Внутрішня частина Сколівських Бескидів межує з Стийсько-Сянською верховиною. На території парку на річці Велика Ріка розташований водоспад Гуркало. Популярним місцем гірськолижного відпочинку є гора Тростян (1232 м) у селищі Славському, звідки піднімаються і на мальовничу гору Писанка (1245 м). На території парку знаходиться державний історико-культурний заповідник «Тусань» та Східницьке родовище мінеральних вод. До парку повністю або частково увійшли кілька раніше створених заповідних територій: лісовий заказник загальнодержавного значення «Сколівський», ландшафтні заказники загальнодержавного значення «Зелеміль» (частково) та місцевого значення «Майдан», заповідні урочища «Дубинське», «Сопіт», «Журавлине». Сьогодні екотуризм в Україні найрозвинутіший у національних природних парках (НПП). Проаналізувавши діяльність українських НПП, можна виділити види екотуризму, які сьогодні в них існують: екскурсії екологічними стежками (Карпатський НПП і НПП «Святі гори»); науково-пізнавальний туризм (Карпатський, Яворівський НПП); піший, спортивно-оздоровчий екотуризм (НПП Вижницький і Ужанський); лижний і гірськолижний екотуризм (НПП Вижницький і «Сколівські Бескиди»); велосипедний екотуризм (НПП «Синевир» і Ужанський НПП); кінний екотуризм (НПП «Синевир» і Шацький НПП); екстремальний екотуризм (НПП «Подільські Товтри», НПП «Сколівські Бескиди»); водний та підводний екотуризм (дайвінг) (НПП Вижницький, Шацький, Карпатський НПП і Азово-Сиваський НПП); мисливський екотуризм – НПП «Синевир» і Деснянсько-Старогуцький; аматорське і спортивне рибальство (Карадазький природний заповідник); альпінізм (НПП Вижницький, Карпатський, Сколівські Бескиди); фотосафарі (НПП Вижницький); подорожі на повітряних кулях (балунінг), дельтапланетаризм (НПП «Синевир», «Подільські товтри»); спелеологічний туризм (НПП Вижницький). Розвиток туризму на сучасному етапі повинен базуватися на основоположних принципах сталого розвитку, що передбачає раціональне використання та відтворення

екологічних ресурсів, а також збереження етнокультурного середовища, відновлення і збереження традиційного способу життя місцевого населення, його культури та етнографічних особливостей [10]. ЄС розробив Стратегію розвитку «Європа 2020», яка ґрунтується на принципах сталого розвитку. До її пріоритетів належать питання енергоефективності, раціонального використання ресурсів, запобігання забрудненню довкілля. За останні 20 років Радою ЄС та Єврокомісією прийнято понад 200 директив, постанов та регламентів, що стосуються питань довкілля. В процесі реалізації стратегії «Європа 2020» інститути ЄС продовжують розвивати і вдосконалювати європейське право, поєднуючи екологічні норми з добровільними інструментами, притаманними моделі циркулярної економіки, як основи для розвитку сталого споживання та виробництва. Напрямами екологізації туристичної сфери мають бути: планування туристичної діяльності (регулювання кількості відвідувачів, обмеження відвідування особливо цінних об'єктів та екосистем, створення додаткових атракцій: музеїв, екологічних ферм, візит-центрів, тематичних виставок та експозицій); використання екологічно безпечних видів транспорту (автомобілі на електродвигунах чи сонячних батареях) та альтернативних засобів пересування (велосипедів, човнів, кінних візків, в'ючних тварин); встановлення жорстких екологічних вимог до рухомого складу транспорту (стандарт «Зелений автомобіль»); розбудова туристичної інфраструктури (жорсткий контроль застосування технологій по економії електроенергії, встановлення жорсткого контролю за дотриманням вимог облаштування туристичних маршрутів, дотримання протиерозійних вимог при прокладанні доріг, економія площ за рахунок використання наявної інфраструктури замість будівництва нової); застосування альтернативних джерел енергії (сонячної, вітрової, геотермальної); застосування різних приладів для економії тепла, води та електроенергії (лічильники, індивідуальні системи опалення, теплоізоляційні будматеріали, індивідуальні системи опалення), використання екологічно чистих продуктів для приготування їжі; інформування туристів про екологічні заходи. На сьогодні в світі надзвичайно популярною є концепція екологічних готелів, які мають на меті раціонально використовувати природні ресурси, зберігати здоров'я гостей. Такі готелі згідно з європейськими стандартами повинні відповідати наступним вимогам: мати систему екологічного чистого опалення, власні очисні споруди стічних вод; проводити класифікацію всіх відходів, використовувати електрику, що виробляється за допомогою безпечного для навколишнього середовища палива; для освітлення застосовувати економічні лампи; готувати їжу з екологічно чистих продуктів, інколи навіть вирощених на спеціально відведеній території закладу [7].

**Висновки.** Екотуризм – це туристична діяльність, метою якої є пізнання особливостей малозмінених природних і традиційних культурних ландшафтів за умови збереження ландшафтного різноманіття. На території України достатньо сприятливі умови та ресурси для розвитку екотуризму, але, щоб він став пріоритетним напрямом національного туризму, основою його розвитку має бути розробка спеціальної державної, регіональних та місцевих програм з розвитку екотуризму, а також свідоме ставлення кожного з нас до довкілля.

Подальші дослідження будуть спрямовані на дослідження перспектив розвитку екотуризму в Україні.

#### БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. UNWTO Tourism Highlights 2015 Edition. [Electronic source]. – Access mode : [http://tourlib.net/wto/WTO\\_highlights\\_2015.pdf](http://tourlib.net/wto/WTO_highlights_2015.pdf).
2. Концепція розвитку туризму до 2022 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
3. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Розвиток туризму в Україні: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.marshrury.in.ua/index.php/rozvytok-turyzmu-v-ukraini.php>
5. Бабкин А.В. Специальные виды туризма: учебное пособие / А.В. Бабкин. – Ростов–на-Дону: Феникс, 2008. – 252 с.
6. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методи аналізу, термінологія, районування / О.О. Бейдик. – К.: Видавничо-полігр. Центр «Київський університет», 2001. – Т. 17. – 395 с.
7. Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу: [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://bib.convdocs.org/v10943/>
8. Кузик С.П. Теоретичні проблеми туризму: суспільно-географічний підхід: [Монографія] / С.П. Кузик. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І.Франка, 2010. – 254 с.
9. Козырѐв В.М. Менеджмент туризма. Экономика туризма / В.М. Козырѐв, И.В. Зорин. – Российская международная академия туризма. – 2001.
10. Мальська М.П. Туристичний бізнес: теорія та практика: підручник. 2 вид. перероб. та доповн. / М.П. Мальська, В.В. Худо. – К.: Центр учбової літератури. – 2012. – 366 с.
11. Міщенко О.В. Теоретичні основи визначення сутності екологічного туризму / О.В. Міщенко // Вісн. Волинського. нац. ун-т ім. Л. Українки. Географія туризму. – В.: Вид-поліграф. центр «Волинський ун-т», 2010. – с. 155-160.
12. Рутинський М.Й. Сільський туризм: навч. посіб. / М.Й. Рутинський М.Й., Ю.В. Зінько – К.: Знання, 2006. – 271 с.